

Верховний
Суд

Науково-практична конференція
«Траст і трастоподібні конструкції:
глобалізація та перспективи»
(Матвеевські цивілістичні читання)»

Олена Кібенко,
суддя Великої Палати Верховного Суду

6 листопада 2020 року
Інститут права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Позов учасника/акціонера про визнання правочинів товариства недійсними

Постанова ВП ВС від 08 жовтня 2019 року у справі №916/2084/17, провадження № 12-77гс19

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84911545>

Постанова ВП ВС від 08.10.2019

8.6. Повноваження органу управління товариства (на надання зазначеної згоди), який діє від імені товариства, не можна ототожнювати з корпоративними правами його учасників, які діяти від імені товариства права не мають.

Підписання виконавчим органом товариства договору з іншою особою без передбаченої статутом згоди вищого органу цього товариства може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства у його відносинах з іншою особою - стороною договору, а не корпоративних прав його учасника.

8.9. Враховуючи відсутність порушення спірними договорами прав та інтересів позивача, що є самостійною підставою для відмови у позові, Велика Палата Верховного Суду не вбачає необхідності надавати оцінку дійсності спірних договорів.

Позов учасника/акціонера про визнання правочинів товариства недійсними

Учасник:

- 1) Міноритарний
- 2) Мажоритарний
- 3) "Колишній"

Товариство:

- Загальні збори учасників
- Наглядова рада
- Виконавчий орган

Контрагент

Договір

Як захистити права учасника?

- Учасник (більше 50%): рішення загальних зборів – призначення нового директора – звернення з **ПОЗОВОМ ВІД ІМЕНІ ТОВАРИСТВА** (про визнання договору недійсним/неукладеним, витребовування майна, про стягнення збитків з колишнього директора тощо)
- Учасник (10% і більше): **ПОХІДНИЙ ПОЗОВ** учасника/акціонера в інтересах юридичної особи до директора про стягнення збитків
- Учасник в ТОВ (менше 50%): **вихід з ТОВ** – стягнення вартості частки у майні товариства, а якщо таке майно істотно зменшилося внаслідок недобросовісних дій учасників та/або директора – **стягнення збитків з товариства/учасників/директора**

Поширення на керівника юридичної особи норм закону щодо представництва

Постанова ВП ВС від 22.10.2019 у справі № 911/2129/17,
провадження 12-45гс19

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/85743713>

ВП ВС вирішила, що ч.1 ст. 232 ЦК України підлягає застосуванню при вирішенні спорів про визнання правочину, вчиненого керівником юридичної особи, таким що вчинений внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною.

Поширення на керівника норм закону щодо представництва

Постанова ВП ВС від 22.10.2019 у справі № 911/2129/17, провадження 12-45гс19

- 6.21. За змістом наведених вище норм матеріального права особи, які виступають від імені юридичної особи, **зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й добросовісно і розумно.**
- 6.22. Окрім того, такі правовідносини мають довірчий характер між підприємцем (товариством) і його посадовою особою, **протиправна поведінка посадової особи полягає у неналежному та недобросовісному виконанні певних дій, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм посадовими обов'язками за власним умислом (розсудом), прийнятті очевидно необачних, марнотратних та завідомо корисливих на користь такої посадової особи рішень.**

Способи захисту міноритарія

Постанова ВП ВС від 03 грудня 2019 року у справі №904/10956/16, провадження 12-90гс19

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/86333853>

Учасник ТОВ з часткою 3,5% статутного капіталу оспорує попередній договір та договір купівлі-продажу. За твердженням позивача, ці договори не є прибутковими, оскільки нерухоме майно відчужене, а згодом передане в іпотеку за ціною, яка в 24 рази перевищує визначену в договорах вартість. Вони укладені не в інтересах товариства та його учасників і порушують права позивача на отримання дивідендів у зв'язку з їх неприбутковістю.

Способи захисту міноритарія

Постанова ВП ВС від 03 грудня 2019 року у справі №904/10956/16, провадження 12-90гс19

- **83.** Якщо позивач, який є учасником ТОВ «ХК «Інтернет», що володіє часткою у розмірі 3,5 % статутного капіталу цього товариства, вважає свої корпоративні права порушеними внаслідок укладення оспорюваного договору, він не позбавлений права (разом з іншими учасниками) у будь-який час **ініціювати питання щодо скликання позачергових зборів учасників товариства з метою належного реагування на факт укладення такого договору та розгляду питання щодо порушення або непорушення прав та законних інтересів товариства (його учасників)**. Якщо збори учасників товариства дійдуть висновку про порушення укладеним договором купівлі-продажу прав та законних інтересів товариства останнє вправі звернутися до суду з відповідним позовом.
- **84.** Належним способом захисту права учасника юридичної особи може бути також подання ним (зокрема разом з іншими учасниками, яким належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства) позову в інтересах юридичної особи до її посадової особи про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи на підставі пункту 12 частини першої статті [20](#), статті [54 ГПК України](#).
- **85.** Якщо учасник товариства не може звернутися з позовом до посадової особи від імені товариства, бо розмір його частки є недостатнім для цього з огляду на вимоги частини першої [статті 54 ГПК України](#), то такий учасник вправі **вийти з товариства і вимагати виплати йому вартості частки, а також подати позов до самого товариства та/або його учасників, якщо він вважає, що рішенням загальних зборів учасників товариства щодо відчуження майна йому було завдано збитки**.

Похідні позови

Пункт 12 частини 1 статті 20 ГПК України

Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

- справи **у спорах між юридичною особою та її посадовою особою** (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) **про відшкодування збитків**, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, **за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах**

Частина 1 статті 54 ГПК України

1. **Власник (учасник, акціонер) юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків** статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого становить 10 і більше відсотків, може подати в інтересах такої юридичної особи позов про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою.

Похідні позови

Пункт 12 статті 20 ГПК України

справи **у спорах між юридичною особою та її посадовою особою** (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) **про відшкодування збитків**, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, **за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах**

Частина 12 статті 71 Закону України “Про акціонерні товариства”

Правочин із заінтересованістю, вчинений на умовах, які за висновком залученої відповідно до цієї статті особи (незалежного аудитора, суб’єкта оціночної діяльності або іншої особи, яка має відповідну кваліфікацію) є для товариства гіршими за звичайні ринкові умови, може бути визнаний судом недійсним **за позовом акціонера товариства.**

Позови до посадових осіб

Постанова ВП ВС від 26 листопада 2019 року у справі №910/20261/16 провадження 12-118гс19

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/86333859>

Позов ТОВ «Компанія «Газ ресурс» до директора про стягнення 4 344 960,64 грн – збитки, завдані позбавленням позивача спеціального дозволу на геологічне вивчення надр

59. Представник відповідача у судовому засіданні, надаючи пояснення у межах доводів касаційної скарги, не зміг пояснити, з якою метою ТОВ «Компанія «Газ ресурс», від імені якого скаржник діяв як директор, відмовилося від дозволу, вартість якого складала більше як 1,5 млн гривень, на користь ТОВ «Надрагазресурс», директором та кінцевим бенефіціаром якого виступав відповідач.

Представник також не пояснив, яким чином відмова від дозволу могла покращити становище товариства, яке зі слів представника скаржника, знаходилося на час відмови від дозволу в скрутному матеріальному становищі, не отримувало прибутку, існувало за рахунок кредитів.

Позови до посадових осіб

Постанова ВП ВС від 26 листопада 2019 року у справі №910/20261/16 провадження 12-118гс19

Рішенням Господарського суду міста Києва від 15 листопада 2018 року, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 03 квітня 2019 року, позов задоволено частково; **стягнуто із ОСОБА_1 на користь ТОВ «Компанія «Газ ресурс» 1 509 600 грн збитків, що складають вартість дозволу.**

ВП ВС залишила без змін рішення судів нижчих інстанцій.

Проект Закону про АТ про посадових осіб товариства:

- Фідуціарні обов'язки
- Врахування інтересів всіх стейкхолдерів
- Незалежні рішення
- Об'єктивно-суб'єктивний стандарт
- Широке визначення конфлікту інтересів

Позови до пов'язаних осіб банку

Дві прецедентні справи на розгляді ВП ВС:

Справа №910/11027/18 за позовом ФГВФО про стягнення збитків з пов'язаних осіб ПАТ «АБ «УКООПСПІЛКА» (керівників банку)

Справа №761/45721/16-ц за позовом вкладника до акціонера банку про відшкодування шкоди - втрата вкладу у банку «Фінанси та кредит» (ухвала КЦС ВС у справі № 761/45721/16-ц)

Питання трасту в судовій практиці

Справа №826/20221/16 Постанова ВП ВС від 15.06.2020 -
закрила провадження.

Правова проблема не вирішена: чи можна покладатися на дані
реєстра юридичних осіб при визначенні кінцевого
бенефіціара?

Керівництво FATF “Прозорість і бенефіціарна власність”
(рекомендації 24 та 25)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!